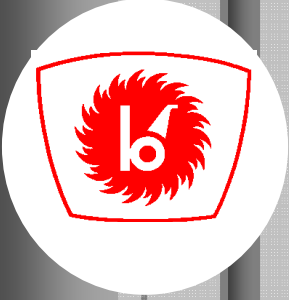

BOTAŞ
BORU HATLARI İLE PETROL TAŞIMA A.Ş.

2010 YILI SEKTÖR RAPORU

İçindekiler

Sayfa No

I. BOTAŞ'IN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ	3-11
II. DÜNYADA SEKTÖRÜN GÖRÜNÜMÜ	11
1. Doğal Gaz	12
1.1. Rezervlerin Dağılımı	12-14
1.2. Üretim-Tüketim Dengesi ve Ticaret	14-15
1.3. Doğal Gaz Fiyatlarındaki Gelişmeler	15-16
2. Petrol	17
2.1. Rezervlerin Dağılımı-Üretimi-Tüketimi	17
2.2. Petrol Fiyatlarındaki Gelişmeler	17-18
3. Değerlendirme	18-19
III. TÜRKİYE'DE SEKTÖRÜN GÖRÜNÜMÜ	20
1. Enerjide Genel Eğilimler	20-21
2. Doğal Gaz	21-22
3. Değerlendirme	22-23
IV. ŞİRKETİN YERLİ VE ULUSLARARASI RAKİPLERİYLE VEYA BENZER FAALİYET GÖSTEREN KURULUŞLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	23-26

I. BOTAŞ'IN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

Hızlı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi hedefleyen ülkemizin, artan enerji ihtiyacının her koşulda ve maliyet etkin biçimde karşılanması, ülkemizin uluslararası arenada rekabet gücünün korunması, enerji alanında etkin politikaların izlenmesini gerekli kılmaktadır. Söz konusu politikaların hayata geçirilmesinde kendisine önemli görevler tevdi edilen Şirketimiz hali hazırda;

- Boru hatlarıyla petrol ve doğal gaz taşımacılığı,
- Doğal gazın ithalat, ihracat, pazarlama ve satışı,
- Boru hatları etüt, mühendislik ve yapım işleri

faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu kapsamda doğal gaz kullanımının yurt çapında yaygınlaştırılması, iletim altyapısının geliştirilmesi, arz güvenliğinin artırılması, depolama tesisleri kurulması ve geliştirilen transit boru hattı projelerinin tamamlanması sonucunda ülkemizin Orta Asya, Hazar ve Orta Doğu bölgelerindeki zengin hidrokarbon rezervlerine sahip ülkeler ile Avrupa'nın ana tüketim merkezleri arasında bir enerji köprüsü olmasının sağlanması yönünde çalışmalarımız devam etmektedir.

Şirketimiz, petrol taşımacılığı alanında; Ceyhan ve Dörtyol'daki işletme birimleri vasıtasıyla Irak-Türkiye, Ceyhan-Kırıkkale ve Batman-Dörtyol Ham Petrol Boru Hatlarının yanı sıra Bağlı Ortaklığımız olan BOTAŞ International Limited (BIL) tarafından işletmesi üstlenilen Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nı da işleterek hizmet vermektedir.

Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Irak petrolünün İskenderun körfezine ulaştırılması amacıyla inşa edilmiş olup, uzunluğu 1.876 km'dir. Ceyhan deniz terminalinde her biri 135.000 m³ kapasiteli 12 adet depolama tankı ve 1.950 m uzunluğunda iskele, ayrıca boru hattı üzerinde bağlı 6 adet pompa istasyonu ve 1 adet pig istasyonu mevcuttur. Kırıkkale Rafinerisinin ham petrol ihtiyacını karşılamak üzere inşa edilen ve uzunluğu 448 km olan Ceyhan-Kırıkkale Ham Petrol Boru Hattı'nda ise 2 adet pompa istasyonu, 1 adet pig istasyonu mevcuttur. Ayrıca, Ceyhan terminalinde her biri 50.000 m³ kapasiteli 3 adet depolama tankı bulunmaktadır.

Ülkemizin ilk boru hattı olan 511 km uzunluğundaki Batman-Dörtyol Ham Petrol Boru Hattı ise, Batman ve çevresinde üretilen ham petrolün taşınması amacıyla inşa edilmiştir. TPAO'nun, Batman ve çevresinde ürettiği ham petrol ile TPAO ve Perenco şirketlerinin devlet hisseleri paçal yapılarak, Batman Rafinerisi'ne teslim edilmekte, Perenco ve TPAO'ya ait Batman, Diyarbakır, Adıyaman ve civarında üretilen ham petrol, Batman-Dörtyol Ham Petrol Boru Hattı ile Dörtyol Terminali'ne taşınmakta, buradan da deniz yoluyla İzmit, ve İzmir Rafinerileri'ne, boru hattı ile Kırıkkale Rafinerisi'ne ulaştırılmak üzere de Ceyhan'a sevk edilmektedir. Bu hattımıza ait 3 adet pompa istasyonu, Dörtyol tank sahasında her birinin kapasitesi 25.000 m³ olan 7 adet ham petrol depolama tankı ve 1.320 m. uzunluğunda iskelesi bulunmaktadır.

BOTAŞ – BORU HATLARI İLE PETROL TAŞIMA A.Ş.

Bağlı ortaklığımız olan BOTAŞ International Limited Şirketi ((BIL) tarafından işletmesi üstlenilen, Doğu-Batı Enerji Koridoru olma hedefimizin önemli adımlarından birini teşkil eden ve Türk Boğazları'ndaki aşırı trafik yükünden kaynaklanan geçiş risklerinin en aza indirilmesi açısından da önemli bir avantaj sağlayan Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Ana İhraç Boru Hattı'nın resmi açılış töreni 13 Temmuz 2006 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, ilk petrol tankerinin yüklenmesi 4 Haziran 2006 tarihinde yapılmıştır. Söz konusu hat, 51 adet blok vana istasyonu, 4 adet pompa istasyonu, 2 adet pig istasyonu, 7 adet her biri 150.800 m³ kapasiteli tank ve 2,6 km uzunluğundaki iskeleden oluşmaktadır. Türkiye sınırları içerisinde kalan bölümünün uzunluğu 1.076 km olan BTC Ham Petrol Ana İhraç Boru Hattı'nın da devreye alınmasıyla, Şirketimizin işletmeciliğini yaptığı ham petrol boru hattı uzunluğu 3.332 km'ye, yıllık taşıma kapasitesi ise 129,4 milyon ton'a ulaşmıştır.

Yıllar itibarıyla ham petrol taşıma miktarları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Yıllar İtibarıyla Irak – Türkiye Ham Petrol Boru Hattı Taşımaları

Yıllar	Taşınan		Yüklenen	
	metrik ton	varil	metrik ton	varil
1998	37.359.046	277.670.736	37.548.272	278.999.705
1999	41.332.665	305.603.103	41.557.595	306.803.895
2000	38.747.770	285.715.626	38.228.649	281.622.556
2001	31.280.690	230.853.656	31.603.033	233.064.420
2002	23.763.414	175.666.987	24.214.994	179.092.365
2003	8.211.183	60.278.306	8.196.125	60.161.804
2004	5.117.087	37.684.908	5.238.919	38.557.398
2005	1.780.095	13.166.673	1.058.140	7.827.887
2006	1.752.597	12.931.740	1.415.240	10.446.054
2007	5.906.263	43.699.783	5.386.511	39.833.127
2008	18.027.719	132.940.559	18.369.780	135.521.375
2009	22.690.390	167.466.616	22.760.045	167.977.595
2010	19.727.669	144.590.052	20.058.174	147.059.311

Yıllar İtibarıyla Ceyhan – Kırıkkale Ham Petrol Boru Hattı Taşımaları

Yıllar	Taşınan		Yüklenen	
	metrik ton	varil	metrik ton	varil
1998	3.263.979	24.101.643	3.174.016	23.435.171
1999	3.916.897	28.772.983	3.933.109	28.896.730
2000	3.381.741	24.734.014	3.378.957	24.750.636
2001	3.444.105	25.036.079	3.412.175	24.812.901
2002	3.631.543	26.710.498	3.610.012	26.534.610
2003	3.568.693	26.207.031	3.591.758	26.362.899
2004	3.325.199	24.360.002	3.358.363	24.563.471
2005	3.671.583	26.607.063	3.583.891	25.985.508
2006	3.784.108	27.393.763	3.872.097	27.984.448
2007	3.181.409	23.108.371	3.175.098	23.003.472
2008	3.013.712	21.917.703	2.949.577	21.432.661
2009	2.709.436	19.639.353	2.779.315	20.084.665
2010	2.649.253	19.089.497	2.646.580	19.060.874

Yıllar İtibarıyla Batman – Dörtyol Ham Petrol Boru Hattı Taşımaları

Yıllar	Taşınan	Yüklenen
	(varil)	(varil)
1998	17.128.234	17.460.564
1999	17.767.059	17.504.508
2000	18.903.728	24.215.083
2001	19.835.875	19.903.353
2002	18.724.683	18.480.669
2003	11.256.961	11.389.411
2004	15.695.222	15.995.714
2005	15.800.160	15.435.207
2006	15.110.946	15.385.181
2007	12.769.375	12.491.440
2008	16.794.140	16.939.635
2009	12.605.799	12.218.766
2010*	11.102.788	11.327.053

*2010 yılında ayrıca 6.081.525 varil ham petrol Batman-Tüpraş Rafinerisi'ne teslim edilmiştir. Tabloda verilen miktar 2010 yılı içerisinde sadece Dörtyol'dan gemiye yüklenen miktardır.

Yıllar İtibarıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Ana İhraç Boru Hattı Taşımaları

Yıllar	Taşınan Petrol Miktarı	
	(Tanker)	(Milyon Varil)
2006	80	57
2007	225	211
2008	315	245
2009	366	288
2010	373	286

Ülkemizin artan enerji talebi ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki çalışmalar sonucunda BOTAŞ, ham petrol faaliyetlerine ilaveten 1987 yılından itibaren doğal gaz taşımacılığı ve ticareti faaliyetlerini de yürütmektedir.

1988 yılında tamamlanarak işletmeye alınan yaklaşık 850 km. uzunluğundaki Malkoçlar-Ankara Ana İletim Hattı ile başlayan doğal gaz iletiminde yıllar içerisinde büyük mesafe katedilmiştir. 2010 yılı sonu itibarıyla Doğubayazıt'tan Çanakkale'ye ve İzmir'e, Samsun'dan Adana ve Mersin'e, Ardahan'dan Antalya'ya kadar uzanarak ülkemizin dört bir yanına yayılan ulusal iletim şebekemiz vasıtasıyla ithal ettiğimiz doğal gazın tüketim noktalarına ulaştırılmasını sağlayan doğal gaz boru hattı sistemimizin toplam uzunluğu 11.441 km olup, 67 ilimize doğal gaz arzı sağlanmıştır. Halen devam eden ve 2010 yılı sonrasında da devam edecek olan iletim ve dağıtım hattı projelerimizin tamamlanmasıyla da tüm il merkezlerimize doğal gaz arzı sağlanması öngörülmektedir.

Halihazırda doğal gaz ithalatı toplam 6 ülke ile imzalanmış 8 ayrı doğal gaz ve sıvılaştırılmış doğal gaz alım ve satım anlaşması kapsamında sürdürülmektedir. 2010 yılında Malkoçlar-Ankara ve Samsun-Ankara Doğal Gaz Boru Hattı ile Rusya Federasyonu'ndan, Doğu Anadolu DGBH ile İran'dan, Azerbaycan-Türkiye DGBH (Şahdeniz) ile Azerbaycan'dan ve sıvılaştırılmış doğal gaz olarak Cezayir ve Nijerya'dan toplam 31,9 milyar sm³ doğal gaz ithalatı yapılmış ve 30,9 milyar sm³ (yurtiçi satış miktarı) doğal gaz satışı gerçekleştirilmiştir. Bu miktarın, % 18,6'sı sanayide, % 21,4'ü konutlarda ve % 59,8'i elektrik sektöründe tüketilmiştir. %2'si ise Yunanistan'a ihraç edilmiştir. Ayrıca Şirketimiz, doğal gazın tüketicilere bilindiği gaz hali ile satışını yaparken, ürünün satış çeşitlendirilmesi amacıyla 2002 yılından bu yana LNG (liquefied natural gas -sıvılaştırılmış doğal gaz) formunda, 2007 yılından bu yana da CNG (compressed natural gas - sıkıştırılmış doğal gaz) lisansı alarak faaliyette bulunan firmalara doğal gaz satışını yaparak ürünün pazar gelişimine de katkı sağlamaktadır.

Ticari faaliyetlerimiz kapsamında sözleşme imzalayan müşteri sayısı 2009 yılında 329 iken, 2010 yılında 290, doğal gaz kullanımına geçen müşteri sayısı 2009 yılında 327 iken, 2010 yılında 290 olmuştur. Şehiriçi doğal gaz dağıtım şirketlerinin faaliyete geçmesi nedeniyle, BOTAŞ'a ait dağıtım şebekesi ile bu şebekeden gaz kullanan abone statüsündeki müşterilerimiz de sözleşmeleri ile beraber dağıtım şirketlerine devredilmekte olup, Şehiriçi Doğal Gaz Dağıtım Şirketlerinin faaliyete geçmesi nedeniyle, BOTAŞ'a ait dağıtım şebekesi ile bu şebekeden gaz kullanan abone statüsündeki müşterilerimiz de sözleşmeleri ile beraber dağıtım şirketlerine devredilmektedir. 2010 yılında BOTAŞ'a ait doğal gaz dağıtım şebekeleri ve toplam 21 abone

statüsündeki müşteri dağıtım şirketine devredilmiştir. Müşterilerle sözleşmelerin yenilenmesi ve yürütülmesine ilişkin çalışmalar kapsamında 2010 yılında 1 sanayi, 2 OSB, 1 otoprodüktör toplam 4 yeni müşteri ile sözleşme imzalanmıştır. Ayrıca 2011 gaz yılı için; 112 sanayi, 25 organize sanayi bölgesi, 2 serbest bölge ve 61 otoprodüktör santral olmak üzere toplam 200 adet doğal gaz satış sözleşmesi de imzalanmıştır.

Yıllar itibarıyla doğal gaz alım ve sektörel bazda satış miktarlarına ilişkin tablolar ile 2009-2010 yılları müşteri durumunu gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Yıllar İtibarıyla Doğal Gaz Alım Miktarları

(milyon sm³)

Yıllar	Rusya Fed. (*)	Tpao	İran	Azerbaycan	Cezayir	Nijerya	Spot Alımlar	Toplam
1998	6.549	148			2.766		579	10.043
1999	8.698	294			2.964	69	300	12.326
2000	10.082	151			3.594	704		14.532
2001	10.928		114		3.626	1.197		15.866
2002	11.574		660		3.721	1.139		17.095
2003	12.460		3.461		3.795	1.107		20.824
2004	14.102		3.497		3.182	1.016		21.798
2005	17.524	136	4.248		3.814	1.012		26.736
2006	19.316	87	5.594		4.210	1.099		30.308
2007	22.753	41	6.054	1.257	4.204	1.395	167	35.874
2008	22.962		4.113	4.580	4.219	1.017	333	37.224
2009	17.207		5.252	4.959	4.487	903	259	33.069
2010	14.535		7.765	4.521	3.907	1.189	0	31.917

(*) 1998 yılından itibaren Turusgaz ve 2003 yılından itibaren Mavi Akım vasıtası ile alınan miktarlar da dahildir.

Yıllar İtibarıyla Doğal Gaz Satış Miktarları

(milyon sm³)

Yıllar	Elektrik	Gübre	Konut	Sanayi	Toplam
1998	5.333	472	2.185	1.898	9.889
1999	7.743	141	2.355	1.801	12.040
2000	9.420	110	2.724	1.895	14.148
2001	10.634	118	2.766	2.007	15.525
2002	11.264	481	2.883	2.227	16.855
2003	13.274	461	3.877	2.962	20.574
2004	13.002	519	4.387	3.830	21.738
2005	13.347	584	5.804	6.725	26.460
2006	14.358	154	7.140	8.372	30.024
2007	17.271	-	7.759	9.477	34.507
2008	17.649	-	8.287	9.719	35.655
2009	17.516		7.628	6.447	31.590
2010	18.550	122	6.626	5.632	30.930

2009 - 2010 Yılları Müşteri Durumu

GELİŞME MÜŞTERİ	2009 Yılı Müşteri Durumu			2010 Yılı Müşteri Durumu		
	Gaz Kullanmayan Tesis Sayısı	Gaz Kullanan Tesis Sayısı	Toplam Tesis Sayısı	Gaz Kullanmay an Tesis Sayısı	Gaz Kullanan Tesis Sayısı	Toplam Tesis Sayısı
1- Kesintili Sanayi						
2- Kesintili Otoprodüktör		13	13		13	13
3- OSB	1	21	22		24	24
4-Kesintisiz Sanayi		147	147		127	127
5- Kesintisiz Otop.	1	60	61		63	63
6-BO		4	4		4	4
7-BOT		4	4		4	4
8-Santral		4	4		4	4
9-Dağıtım Şirketi		56	56		51	51
Toplam	2	309	311		290	290

Dünya üzerinde jeopolitik açıdan stratejik bir konuma sahip olan Ülkemizin, Doğu-Batı enerji koridoru olması hedefimiz doğrultusunda geliştirilen uluslararası projeler üzerindeki çalışmalarımız da devam etmektedir.

Bu çerçevede Güney Avrupa Gaz Ringi'nin ilk halkasını oluşturan Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'nin inşaat çalışmaları 3 Temmuz 2005 tarihinde yapılan temel atma töreni ile başlatılmış ve 18 Kasım 2007 tarihinde açılış töreni yapılmıştır. 2016 yılında Yunanistan-İtalya bağlantısının devreye alınması ile birlikte proje İtalya pazarına da erişim imkanı sağlayacaktır. Projenin yürütülmesine ilişkin esasları belirleyen Şirketlerarası MoU 17 Haziran 2010 tarihinde Ankara'da BOTAŞ, DEPA ve EDISON Genel Müdürleri tarafından imzalanmıştır.

Benzer şekilde doğal gazın Arnavutluk üzerinden İtalya'ya ulaştırılması kapsamında İsviçre'nin EGL Şirketi tarafından geliştirilen Trans-Adriyatik Projesi'nin (TAP) FEED Mühendislik çalışmaları sürdürülmektedir.

Ortadoğu ve Hazar Bölgesi doğal gaz rezervlerini Avrupa pazarlarına bağlamayı öngören Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya Doğal Gaz Boru Hattı (Nabucco) projesiyle ise ilk etapta güzergah üzerindeki ülkelerin gaz ihtiyacının karşılanması, takip eden yıllarda ise Avusturya'nın Avrupa'da önemli bir doğal gaz dağıtım noktası olma özelliğinden de

faidalanılarak diğer ülkelerin gaz taleplerindeki gelişmelere göre Batı Avrupa'ya ulaşılması amaçlanmaktadır. Projenin yaklaşık uzunluğunun 3.800 km, kapasitesinin ise 25,5-31 milyar m³/yıl olması ve 2016 yılında ilk kapasite ile devreye alınması planlanmaktadır. Nabucco'ya dahil olan şirketler (BOTAŞ - Türkiye, Bulgargaz - Bulgaristan, Transgaz - Romanya, MOL – Macaristan, OMV – Avusturya, RWE - Almanya) projeye % 16,6 şeklinde eşit oranda katılım sağlamıştır. Proje ortakları arasında yapılan çalışmalar sonunda mutabık kalınan Hükümetlerarası Anlaşma (IGA) taslağı 13 Temmuz 2009 tarihinde imzalanmış olup, “Avusturya Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Macaristan Cumhuriyeti, Romanya ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Nabucco Projesi Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” 11 Mart 2010 tarih ve 27518 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

Sınırlarımıza en yakın gaz kaynağı olan Irak gazı, Nabucco ve Türkiye-Yunanistan-İtalya projelerinin gereksinim duyduğu gaz kaynağı olarak daha da büyük önem kazanmış bulunmaktadır. Ancak, Irak-Türkiye Doğal Gaz Projesi'nin hayata geçirilebilmesi için öncelikle Irak'ın istikrara kavuşması gerekmektedir. Proje'nin gerçekleşmesi halinde, Irak gazının Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınmasının yanı sıra Ceyhan'a taşınarak LNG olarak dünya pazarlarına ulaştırılması da ayrı bir seçenek olarak düşünülmektedir.

2016 yılı sonrasında Irak gazının, bunun yanında Güney Pars sahasından temin edilecek İran gazının, Trans-Hazar ve/veya Trans-İran üzerinden Türkmen gazının, daha uzun vadede diğer Orta Asya gaz kaynaklarının; ayrıca Kuzey-Güney ekseninde Orta Doğu ve Arabistan yarımadası gaz kaynaklarının devreye alınması çalışmaları da planlamalar dahilinde sürdürülmektedir.

Mısır ve Suriye gazını Türkiye'ye ve ülkemiz üzerinden Avrupa'ya ulaştırmayı amaçlayan Arap Gaz Boru Hattı Projesi kapsamında Maşrek ülkeleriyle de işbirliği yapılmaktadır Mısır Al-Arish'den başlayan söz konusu hattın Suriye'nin merkezî bölümünde yer alan Rayan'a kadar olan bölümü tamamlanmış olup, Mısır gazı Suriye'ye ulaşmış durumdadır. Mısır gazının ülkemize geliş tarihi belirsizliğini korurken, 2009 yılında Suriye ile Türkiye ve Suriye'nin doğal gaz boru hattı sistemlerinin birleştirilmesi, transit gaz taşımacılığı ve Suriye'ye gaz satışı hususlarında çalışmalar başlatılmıştır. İki ülkenin ilgili bakanlıkları arasında 20 Ağustos 2009 ve 23 Aralık 2009 tarihlerinde iki MOU imzalanmıştır. Hattın her iki ülke tarafında bulunan bölümlerinin kısa zaman içinde tamamlanması planlanmaktadır.

Ayrıca Kuruluşumuz ile Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi SOCAR arasında 07 Haziran 2010 tarihinde imzalanan Mutabakat Zaptı ile Azerbaycan Şah Deniz Faz-I sahasından doğal gaz ithaline ilişkin 12 Mart 2001 tarihli Doğal Gaz Alım Satım Anlaşması'na ilaveten BOTAŞ ile Şah Deniz Konsorsiyumu arasında imzalanacak bir alım satım anlaşması ile Azerbaycan Şah Deniz Faz-II sahasından ülkemize doğal gaz ithalatı hususunda mutabık kalınmıştır. Bu çerçevede, Kuruluşumuz ile Şah Deniz Faz II Konsorsiyumu arasında görüşmelere başlanmıştır.

Diğer taraftan mevsimsel gaz çekişlerinin dengelenmesi, ani gaz çekişlerinin karşılanması, kesintisiz gaz arzının sağlanması, kesintili müşteri sayısının azaltılması ve alım - satım taahhütlerinin yerine getirilmesi amacıyla gerçekleştirilen doğal gaz yer altı depolama

faaliyetlerimiz kapsamında, BOTAŞ tarafından TPAO'ya yaptırılan 1,6 milyar m³ kapasiteli Silivri yeraltı depolama tesisi 2007 yılında işletmeye alınmıştır. Kapasitesi 2009 yılında 2,1 milyar m³'e yükseltilecek tesis, halihazırda Türkiye'nin doğal gaz arz güvenliğinin sağlanmasında ve özellikle kış aylarında yaşanan talep artışlarının karşılanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, toplam kapasitesi 1,0 milyar m³ olan Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama projesi'nin mühendislik çalışmaları tamamlanmış olup, 20 Eylül 2010 tarihinde gerçekleştirilen yapım işi ihalesine ilişkin teklif değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Yukarıda belirtilen tüm projeler hayata geçirildiği takdirde uzun dönemde Türkiye üzerinden Avrupa'ya 100 milyar m³ düzeyinde doğal gaz taşınabileceği hesaplanmakta; çalışmalara bu önemli potansiyel göz önünde bulundurularak devam edilmektedir. Bu durumda Türkiye hem çok önemli bir transit ülke konumuna kavuşarak büyük miktarlarda gazın toprakları üzerinden taşınmasını sağlayacak hem de “re-eksport” yoluyla kendi kontratları kapsamındaki gazı pazarlama imkanına sahip olabilecektir.

25 yıla yakın bir sürede neredeyse tüm ulusal iletim şebekesi inşasını tamamlayan BOTAŞ, arz kaynağından çıkıp ülke sınırına gelen gazı tüketim noktalarına ulaştıran ana iletim hatlarını projelendirirken, ülkemizin gelecekte kritik önemde bir geçiş ülkesi olacağı öngörüsü ile hareket etmiştir. Özellikle batıya giden hatların kapasitesi dikkate alındığında, transit projelerin ilk aşamalarında taşınması planlanan gazı bazı modifikasyonlar ile iletebilecek ciddi bir omurganın oluşturulduğu görülecektir.

Dünyada saygın, bölgesinde lider ve sektöründe yönlendirici bir Şirket olarak sahip olduğumuz birikim ve tecrübeyle; Ülkemizin enerji stratejisine katkı sağlamak ve gerektiğinde yön vermek, enerji arz kaynaklarını çeşitlendirmek, enerji arz güvenliğini sağlamak, ülkemizi içinde bulunduğu bölgede önemli bir enerji terminali ve güvenilir bir transit ülke haline getirmek ve bu doğrultuda ulusal ve uluslararası alanda yeni iş fırsatları geliştirmek ve değerlendirmek, bununla birlikte Türk enerji piyasasının serbestleştirilmesi sürecinde akılcı çözümlerle aktif rol alarak, müşterilerine modern toplumun vazgeçilmez yakıtı olan doğal gazı en ekonomik şekilde sunmak, doğal gaz kullanımını yaygınlaştırmak ve kullanım alanlarının çeşitlendirilmesine önderlik etmek önceliklerimiz arasında yer almaktadır.

BAĞLI ORTAKLIK VE İŞTİRAKLERİMİZ

Botaş International Limited Şirketi (BIL), Turusgaz Taahhüt Pazarlama ve Ticaret A.Ş., Nabucco Gas Pipeline International GmbH (NIC) bağlı ortaklık ve iştiraklerimiz arasında yer almaktadır.

- BOTAŞ International Limited Şirketi (BIL)

BOTAŞ International Ltd. Şti. Türkiye'nin petrol, doğal gaz ve LNG ihtiyacının karşılanmasını sağlamak, bu konular ile ilgili hususlarda uluslararası faaliyetlerde bulunmak, yurtdışı, petrol ve doğal gaz ticareti ve ameliyeleri yürütmek, gerektiğinde bu konu ile ilgili şirket

kurmak, kurulmuş olan şirketlere iştirak etmek ve benzeri faaliyetleri yürütmek üzere 1996 tarihinde BOTAŞ'ın bağlı Ortaklığı olarak kurulmuştur.

BOTAŞ International Ltd. Şti. halen Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Ana İhraç Boru Hattı'nın Türkiye bölümünün işletmesini yürütmektedir.

- Turusgaz Taahhüt, Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Turusgaz A.Ş. Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz ithalatı yapmak amacıyla Türk-Rus işbirliğiyle kurulmuş, Ankara merkezli bir Anonim Şirket olup, Şirketimizin iştirak payı %35 dir.

1996 yılında imzalanan anlaşma ile çerçevesi çizilmiş olan hükümler doğrultusunda Turusgaz ile 18.02.1998 tarihinde doğal gaz alım satım anlaşması imzalanmıştır. Rusya Federasyonu'ndan ilave doğal gaz alımına ilişkin 18 Şubat 1998 tarihinde BOTAŞ ve Turusgaz arasında imzalanan doğal gaz alım anlaşmasının yıllık alım miktarı, 29 Kasım 1999 tarihinde imzalanan bir Doğal Gaz Alım Anlaşması ile 2009 yılına kadar geçerli olmak üzere revize edilmiş olup, 20 Nisan 2009 tarihi itibarıyla kontrat süresinin sona ermesi nedeniyle söz konusu şirket aracılığıyla doğal gaz alımı bu tarihten itibaren yapılmamaktadır.

- Nabucco Gas Pipeline International GmbH (NIC)

Türkiye-Avusturya Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (Nabucco) ile Türkiye'den başlayıp Bulgaristan, Romanya, Macaristan güzergahını izleyerek Avusturya'ya ulaşacak bir hatla doğal gazın taşınması amaçlanmıştır. Projenin gerçekleştirilmesi için güzergah üzerindeki bu beş ülke bir araya gelerek bir şirket kurulmasına karar vermiştir.

Bu kapsamda, 2004 yılında merkezi Viyana'da "Nabucco Company Study Pipeline GmbH" Şirketi kurulmuştur. Proje geliştirme sürecinde gelinen aşama göz önünde bulundurularak projenin finansmanını sağlayıp, yatırımlarını gerçekleştirmesi amacı ile 2005 yılında Ortak Girişim Anlaşmasının imzalanmasını müteakip söz konusu şirketin Nabucco Gas Pipeline International GmbH (NIC) isimli şirkete dönüşümü kabul edilmiştir. Bununla birlikte, her transit ülkede boru hattının yapımı işletmesi ile bakımı ve idamesinden sorumlu olan Nabucco Yerel Şirketleri (NNC) kurulmuştur. Türkiye'de kurulan NNC şirketi 18 Haziran 2010 tarihinde faaliyete geçmiştir.

II. DÜNYADA SEKTÖRÜN GÖRÜNÜMÜ

Uluslararası Enerji Ajansı'na göre 2008-2035 yılları arasında dünya birincil enerji talebinin 2008-2020 yıllarını kapsayan dönemde yıllık yaklaşık %1,4'lük, 2020-2035 yıllarını kapsayan dönemde de yıllık yaklaşık %0,9'luk bir ortalama büyüme hızı ile % 36 oranında artması; 2008 yılında 12,3 milyar ton petrol eşdeğeri (tpe) olan dünya birincil enerji talebinin 16,75 milyar tpe'ne yükselmesi beklenmektedir. Dünya genelinde birincil enerji kaynakları talebindeki gelişmelere bakıldığında 1971-2008 yıllarını kapsayan 37 yıllık bir süre boyunca en çok tüketilen birincil enerji kaynağının fosil yakıtlar olduğu gözlenmektedir. Fosil yakıtlar 2008-2035

döneminde de toplam talep artışının % 74'ünden sorumlu olarak hakim konumunu sürdürecektir. Petrolün birincil enerji tüketimi içindeki payı 2008-2035 döneminde % 33'den % 28'e düşmekle birlikte en fazla tüketilen birincil enerji kaynağı olmaya devam edecektir. Dünya birincil enerji tüketiminde petrolden sonra ikinci sırada bulunan kömürün ise birincil enerji tüketimindeki payının % 27'den % 23,5'e gerileyeceği öngörülmektedir. Aynı dönemde yenilenebilir enerji kaynaklarının birincil enerji kaynaklarının toplamı içindeki paylarının da % 13'ten % 19'a ulaşacağı öngörülmektedir.

Dünya Birincil Enerji Talebi (Mtoe)

	1980	2008	2020	2035	Yıllık Ortalama Büyüme 2008-2035 (%)
Kömür	1 792	3 315	3 966	3 934	0,6
Petrol	3 107	4 059	4 346	4 662	0,5
Gaz	1 234	2 596	3 132	3 748	1,4
Nükleer	186	712	968	1 273	2,2
Hidro	148	276	376	476	2,0
Biyokütle ve artık*	749	1 225	1 501	1957	1,7
Diğer Yenilenebilir	12	89	268	699	7,9
Toplam	7 229	12 271	14 556	16 748	1,2

Kaynak : International Energy Agency (World Energy Outlook 2010)

* Biyokütle ve artığın geleneksel ve modern kullanımını içerir.

Dünyada doğal gaz ve petrolün rezerv durumları, bu rezervlerin dünya üzerindeki dağılımı, rezervler üzerinden gerçekleştirilen üretimin konu olduğu ticaret akışı ve fiyatlardaki gelişmelere ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmektedir.

1. DOĞAL GAZ

1.1. Rezervlerin Dağılımı

Bir çok açıdan oldukça önemli bir birincil enerji kaynağı olan doğal gazın dünya üzerindeki rezerv dağılımlarına bakıldığında ise yine Orta Doğu'nun toplam dünya rezerv miktarı olan 187,49 trilyon m³ doğal gazın % 40,6'sına sahip olduğunu ve Eski Sovyetler Birliği bölgesi ile birlikte başı çektiğini görmekteyiz. Başka bir deyişle dünya üzerindeki ispatlanmış doğal gaz rezervlerinin %64,3'e yakın bir kısmı Orta Asya Cumhuriyetlerini ve Rusya Federasyonunu'da içine alan Eski Sovyetler Birliği Bölgesi'nde ve Orta Doğu'da bulunmaktadır.

2009 Yılı İtibarıyla İspatlanmış Doğal Gaz Rezervleri

	Miktar (trilyon m ³)	Pay (%)
Kuzey Amerika	9.16	4.9
Orta ve Güney Amerika	8.06	4.3
Avrupa	18.71	10.0
Eski Sovyetler Birliği	44.38	23.7
Orta Doğu	76.18	40.6
Afrika	14.76	7.9
Asya Pasifik	16.24	8.7
Toplam	187.49	100.0

Kaynak : BP Statistical Review June 2010

Dünya doğal gaz rezervlerine ülkeler bazında bakıldığında Rusya Federasyonu'nun % 23,7 ile dünyanın en büyük doğal gaz rezervlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu ülkeyi % 15.8 ile İran ve % 13,5 ile Katar takip etmektedir.

Avrupa'ya gaz iletimi stratejimiz kapsamında öncelikle değerlendirilmekte olan Hazar Bölgesi ve Orta Asya ülkelerinin 2009 yılı itibarıyla doğal gaz rezerv, üretim ve tüketim miktarları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

2009 Yılı İtibarıyla İspatlanmış Doğal Gaz Rezerv, Üretim ve Tüketim Miktarları

	Rezerv Miktarı (trilyon m ³)	Üretim Miktarı (milyar m ³)	Tüketim Miktarı (milyar m ³)
Azerbaycan	1,31	14,8	7,7
Türkmenistan	8,10	36,4	19,8
Kazakistan	1,82	32,2	19,6
Özbekistan	1,68	64,4	48,7
Toplam	12,92	147,8	95,8
Dünya içindeki payı %	6,89	4,95	3,26

Kaynak : BP, Statistical Review, June 2010

2009 Yılı İtibariyle Bölgelere Göre Doğal Gaz Üretim ve Tüketimi

	Üretim Miktarı (milyar m ³)	Payı (%)	Tüketim Miktarı (milyar m ³)	Payı (%)	Fark (milyar m ³)
Kuzey Amerika	813.0	27,4	810.9	27,8	2.1
Güney ve Orta Amerika	151.6	5,1	134.7	4,6	16.9
Avrupa	445.5	14,9	668.9	22,7	- 223.4
Eski Sovyetler Birliği	527.5	17,6	389.7	13,2	137.8
Orta Doğu	407.2	13,6	345.6	11,7	61.6
Afrika	203.8	6,8	94.0	3,2	109.8
Asya Pasifik	438.4	14,6	496.6	16,8	-58.2
TOPLAM	2987.0	100,0	2940.4	100,0	

Kaynak: BP, Statistical Review, June 2010

1.2. Üretim-Tüketim Dengesi ve Ticaret

Doğal gaz üretiminin bölgesel dağılımına bakıldığında Kuzey Amerika'nın az miktardaki rezervlerine rağmen oldukça yüksek miktarlarda doğal gaz ürettiği görülmektedir. Kuzey Amerika'nın 2009 yılında gerçekleştirdiği doğal gaz üretimi 813.0 milyar m³'tür ve bu toplam doğal gaz üretiminin %27'sine karşılık gelmektedir.

Dünya doğal gaz üretiminde söz sahibi diğer bölge ise Eski Sovyetler Birliği'dir. Eski Sovyetler Birliği bölgesindeki doğal gaz üretimi 2009 yılında 527.5 milyar m³ ile toplam doğal gaz üretimi içerisinde % 18'lik bir paya sahiptir. Kuzey Amerika ile birlikte değerlendirildiğinde söz konusu bu iki bölgede toplam üretimin %45'inin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu iki bölgeyi ise 445.5 milyar m³'lük üretimi ile Avrupa ve 438.4 milyar m³'lük üretimi ile de Asya Pasifik izlemektedir. Orta Doğu'nun zengin doğal gaz rezervlerine rağmen doğal gaz üretiminde geride kaldığı görülmektedir.

Üretimi başlıca adı geçen bölgelerde gerçekleştirilen doğal gazın, tüketiminin bölgesel dağılımına bakıldığında ise Kuzey Amerika'nın yine başı çektiği görülmektedir. Kuzey Amerika bölgesinde 2009 yılında tüketilen doğal gaz miktarı 810.9 milyar m³'tür. Bu toplam tüketimin % 27.8'ine karşılık gelmektedir. Doğal gaz tüketiminde Kuzey Amerika'yı Avrupa ve Asya Pasifik izlemektedir.

Dünya doğal gaz ticaretine bakıldığında ise Rusya Federasyonu'nun doğal gaz ticaretinde oldukça önemli bir ihracatçı olduğu gözlenmektedir. 2009 yılında gerçekleştirilen dünya doğal gaz ihracatı (%96,4'ü boru gazı) içerisindeki payı % 20,9 olan Rusya Federasyonu boru hatları yoluyla gerçekleştirdiği ihracatının tamamını Avrupa'ya yapmaktadır. % 50'ye yaklaşan payıyla dünya doğal gaz ticaretinin (boru gazı + LNG) en önemli bölgesi olan Avrupa (Türkiye dahil),

toplam 432 milyar m³'lük doğal gaz ticaretinin % 41'i olan yaklaşık 176,5 milyar m³ doğal gazı Rusya Federasyonu'ndan sağlamaktadır. Avrupa ülkelerinin diğer önemli doğal gaz tedarikçileri ise Norveç, Hollanda ve Cezayir'dir.

Doğal gaz rezervleri açısından oldukça önemli bir konumda bulunan İran'ın üretiminin hemen hepsi yerel tüketime gitmekte ve elinde bulundurduğu rezervlerle kıyaslandığında oldukça düşük bir miktarda ihracatı (Türkiye'ye) bulunmaktadır. Dünya doğal gaz ticareti içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan bir diğer ülke de Kanada'dır. Kanada 92.24 milyar m³'lük ihracatının tümünü ABD'ye yapmaktadır ve toplam dünya doğal gaz ihracatı (sadece boru gazı) içerisinde yaklaşık % 15'lik bir paya sahiptir.

Sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ticaretine bakıldığında ise 2009 yılında gerçekleşen ticaret hacminin 242,77 milyar m³ olduğu gözlenmektedir. Yine aynı dönemde LNG ticaretinde başlıca ihracatçılar Katar (49,44 milyar m³), Malezya (29,53 milyar m³), Endonezya (26,00 milyar m³), Avustralya (24,24 milyar m³) ve Cezayir (20,90 milyar m³) olmuştur. Bu ülkelerin toplam LNG ticareti içerisindeki payları % 62'dir. LNG nin ithalat cephesinde ise Japonya ve Güney Kore'nin ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir. Bu ülkeler doğal gaz kaynaklarına uzak konumları nedeniyle deniz aşırı LNG ithalatını tercih etmekte ve kendi ulusal pazarlarının doğal gaz ihtiyacını bu yolla karşılamaktadırlar. Dünya LNG ithalatının % 50'si bu iki ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu iki ülkeden Japonya 85,9 milyar m³'e ulaşan payıyla LNG ithalatında başı çekmekte ve Güney Kore 34,33 milyar m³'lük ithalat miktarı ile Japonya'yı takip etmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı tarafından yapılan tahminlere göre 2008 yılında 2.596 milyar m³ olan dünya doğal gaz talebinin 2020 yılında 3.132 milyar m³'e, 2030 yılında ise 3.748 milyar m³'e yükselmesi öngörülmektedir.

1.3. Doğal Gaz Fiyatlarındaki Gelişmeler

Genelde doğal gaz fiyat formülleri petrol ürünlerine bağlıdır. Doğal gaz fiyatları bazen farklı kriterlere de bağlı olabilmekte, bu durumda petrol fiyatlarına bağımlılık yüzdesi daha düşük olmaktadır. Doğal gaz fiyatları, fiyat formüllerinde yer alan farklı yüzdelerde petrol ürünlerinin fiyat artışıyla orantılı olarak artmaktadır. Sonuç olarak grafikten de görüldüğü gibi doğal gaz fiyatları petrol ürünlerinin fiyat artışlarıyla doğrudan orantılıdır.

LNG fiyatlarına bakıldığında ise bu fiyatların, taşıma maliyetlerinin yüksekliği ve gazlaştırma gibi bazı işletme maliyetleri nedeniyle doğal gaz fiyatlarından yüksek seyrettiği ancak aynı eğilimler içerisinde olduğu açıktır. LNG talebinin genelde doğal gaz üretim alanlarına erişimi olmayan ülkeler tarafından gerçekleştirildiği de göz önünde bulundurulursa aradaki farka rağmen LNG talep edilmesinin sebebi de açıklık kazanmaktadır.

Yıllara Göre Doğal Gaz Fiyatları

(ABD Doları / MBTU)

Yıllar	LNG	Doğal Gaz	Ham Petrol
	Japonya (CİF)	Ortalama (İthalat Fiyatı)	OECD Ülkeleri (CİF)
1985	5,23	4,25	4,75
1986	4,10	3,93	2,57
1987	3,35	2,55	3,09
1988	3,34	2,22	2,56
1989	3,28	2,00	3,01
1990	3,64	2,78	3,82
1991	3,99	3,19	3,33
1992	3,62	2,69	3,19
1993	3,52	2,50	2,82
1994	3,18	2,35	2,70
1995	3,46	2,39	2,96
1996	3,66	2,46	3,54
1997	3,91	2,64	3,29
1998	3,05	2,32	2,16
1999	3,14	1,88	2,98
2000	4,72	2,89	4,83
2001	4,64	3,66	4,08
2002	4,27	3,23	4,17
2003	4,77	4,04	4,89
2004	5,18	4,32	6,27
2005	6,05	5,88	8,74
2006	7,14	7,85	10,66
2007	7,73	8,03	11,95
2008	12,55	11,56	16,76
2009	9,06	8,52	10,41

Kaynak : BP, Statistical Review, June 2010

2. Petrol

2.1. Rezervlerin Dağılımı-Üretimi-Tüketimi

Dünya üzerindeki ham petrol rezervlerine bakıldığında; dünya ham petrol rezerv toplamının 2009 yılı itibarıyla yaklaşık 1.333 milyar varil olduğu, bu rezervlerin % 56,6'sının Orta Doğu'da, %10,3'ünün Avrupa ve Avrasya'da, %9,6'sının Afrika'da, %14,9'unun Güney ve Orta Amerika'da, %5,5'inin Kuzey Amerika ve %3'ünün Asya Pasifikte bulunduğu görülmektedir.

2009 yılı ham petrol üretimi günlük 79,9 milyon varil olarak gerçekleşmiş olup, tüketim miktarı %1,7 oranında azalarak 84,0 milyon varil olarak gerçekleşmiştir. Yaşanmakta olan global mali kriz nedeniyle geçtiğimiz yıl 2020 ve 2035 yılları için öngörülen tüketim rakamları bir miktar aşağıya çekilmiştir. Tüketimin 2020 yılında 91 milyon varil/gün, 2035'de 99 milyon varil/gün olacağı tahmin edilmektedir.

2.2. Petrol Fiyatlarındaki Gelişmeler

1985-2001 yılları arasındaki petrol fiyatlarının gelişimine bakıldığında fiyatların istikrarlı bir seyir izlemediği gözlenmektedir. 1986 yılında Suudi Arabistan'ın üretimini %150'ye varan oranda artırmaya karar vermesi ile 13 \$ - 14 \$ civarına düşen petrol fiyatları Körfez Krizi'nin yaşandığı 1990 yılına kadar bir toparlanma eğilimine girmiştir. 1990'da tepe noktasına ulaşan trend 1990 yılından sonra tekrar düşme eğilimine girmiştir. 1994 yılında en düşük seviyesine ulaşan petrol fiyatları Asya ekonomilerinin yaşadığı hızlı büyümenin yarattığı talep artışının ve ABD ekonomisinin artan petrol talebinin etkisi ile tekrar yükselmeye başlamıştır. Ancak 1997'den sonra hızlı büyümenin ardından resesyona giren Asya ekonomileri bu krizin içerisine Latin Amerika'yı ve Rusya'yı da çekmiştir. Söz konusu ekonomilerin yaşadıkları kriz nedeniyle petrol talebinde ortaya çıkan talep daralması ve bu daralmaya zamanında cevap veremeyen üretim nedeniyle ortaya çıkan arz fazlası fiyatlarda tekrar bir düşmeye neden olmuştur. 1998'de ortalama petrol fiyatları 10 \$ seviyesine kadar gerilemiştir. OPEC'in 1999 başlarında kota uygulamasını gündeme getirmesi ile fiyatlar tekrar yükselme eğilimine girmiştir. 1999 ve 2000 yıllarında, artan dünya ham petrol talebi ve düşen stoklara bir de sert hava koşulları eklenince fiyatlar 30 \$'ın üzerine çıkmış olup, 2001 yılında fiyatlar geçici bir düşüş göstermiştir.

Çeşitli sebeplerle 2001 sonunda tekrar yükselişe geçen fiyatlar 2002'de yüksek devam etmiş ve ABD'nin 2003 yılı başlarında Irak'a müdahale hazırlıkları ile daha da yükselmiştir. 2003 yılından itibaren ham petrol fiyatları artan bir trend izlemektedir.

Dünya petrol arzını ve dolayısıyla fiyat oluşumunu etkileyen başlıca faktörler arasında; ülkelerin stratejik petrol rezervleri, üretici ülkelerin ellerindeki stok miktarı, üretim ve taşıma maliyetleri, mevsim koşulları, OPEC, IEA, ABD ve büyük petrol şirketlerinin strateji ve yatırım politikaları yer almaktadır. Fiyatın oluşmasında talep yönünden etki eden faktörler arasında ise; ekonomik gelişme, bölgesel ekonomik-siyasal-askeri faaliyetlerdeki karışıklıklar, enerji sağlama

güvenliğindeki beklentiler ve ulaştırma sektöründe daha kaliteli petrol ürünlerine olan gereksinimin artması yer almaktadır.

Yıllara Göre Ham Petrol Fiyatları**(ABD Doları / Varil)**

Yıllar	Dubai	Brent	Nijerya Forcados	Batı Texas Intermediate (*)
1985	27,53	27,56	27,75	27,98
1986	13,10	14,43	14,46	15,10
1987	16,95	18,44	18,39	19,18
1988	13,27	14,92	15,00	15,97
1989	15,62	18,23	18,30	19,68
1990	20,45	23,73	23,85	24,50
1991	16,63	20,00	20,11	21,54
1992	17,17	19,32	19,61	20,57
1993	14,93	16,97	17,41	18,45
1994	14,74	15,82	16,25	17,21
1995	16,10	17,02	17,26	18,42
1996	18,52	20,67	21,16	22,16
1997	18,23	19,09	19,33	20,61
1998	12,21	12,72	12,62	14,39
1999	17,25	17,97	18,00	19,31
2000	26,20	28,50	28,42	30,37
2001	22,81	24,44	24,23	25,93
2002	23,74	25,02	25,04	26,16
2003	26,78	28,83	28,66	31,07
2004	33,64	38,27	38,13	41,49
2005	49,35	54,52	55,69	56,59
2006	61,50	65,14	67,07	66,02
2007	68,19	72,39	74,48	72,20
2008	94,34	97,26	101,43	100,06
2009	61,39	61,67	63,35	61,92

Kaynak : BP, Statistical Review, June 2010

(*) Spot fiyatlar

3. Değerlendirme

Dünya petrol rezervlerinin büyük bir kısmına sahip olan Orta Doğu petrol endüstrisi açısından oldukça önemli bir yere sahip olup, Suudi Arabistan ve Irak petrol rezervlerinin büyük bir kısmını ellerinde tutmaktadır. Üretim-tüketim açısından değerlendirildiğinde ise sırasıyla Asya Pasifik, Kuzey Amerika ülkelerinin ve Avrupa'nın en önemli petrol tüketicileri olduğu gözlenmektedir. Elleriindeki kaynakların iç tüketimlerine yetecek düzeyde olmaması bu ülkeleri

Orta Doğu'ya ve Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde bulunan kaynaklara bağımlı kılmaktadır. Asya Pasifik ülkeleri petrol ihtiyaçlarını Orta Doğu'dan karşılarken, Kuzey Amerika kendi kaynaklarının yanı sıra Orta Doğu ve Orta/Güney Amerika orijinli petrol ile de kendi talebini karşılamaya çalışmaktadır. Avrupa'nın petrol talebini karşılamak amacıyla yöneldiği kaynak ise Eski Sovyetler Birliği ve Orta Doğu ülkeleri olmaktadır. Petrol tüketiminde kendi kaynakları yetersiz kalan ülkeler açısından, Orta Doğu kritik öneme sahip olan bir bölge olarak ortaya çıkmaktadır.

Doğal gazla bakıldığında ise rezervler açısından Orta Doğu'nun yanısıra Eski Sovyetler Birliği ülkelerinin de önemli büyüklükte kaynaklara sahip olduğu gözlenmektedir. Eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında Rusya Federasyonu elinde bulundurduğu 44,38 trilyon m³'lük rezervler başı çekmektedir. Orta Doğu ülkeleri arasında ise İran 29,61 trilyon m³'lük rezerv ile öncü konumundadır. Ancak üretim açısından değerlendirilirse Rusya Federasyonu'nun sahip olduğu rezervler üzerinden gerçekleştirdiği üretimin Orta Doğu ülkelerinden çok daha fazla olduğu gözlenmektedir. Bu ise Rusya Federasyonu'nun elindeki rezervlerin ömrünü kısaltan bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Doğal gaz ticaretinde ise Avrupa, Asya Pasifik ve küçük bir miktar da olsa Kuzey Amerika'nın dışında kalan bölgelerin kendine yeten bir yapı sergiledikleri anlaşılmaktadır. Avrupa kendi sınırları içerisindeki doğal gaz talebinin kendi kaynaklarını aşan kısmının büyük bölümünü Rusya Federasyonu'ndan sağlamaktadır. Rusya Federasyonu'nun boru hattı ile doğal gaz ihracatının tümü Avrupa kıtasına yönelmektedir. Asya Pasifik ülkeleri ise doğal gaz ihtiyaçlarını yoğun bir biçimde LNG ile karşılamakta ve başlıca LNG tüketicileri olarak ön plana çıkmaktadır.

Seçilmiş Bölgelere Göre Petrol ve Doğal Gaz Rezervleri

(milyon ton)

	Petrol	Doğal Gaz	Toplam	Payı (%)
Eski Sovyetler Birliği	16.702	58.535	75.237	21,5
Orta Doğu	102.001	68.564	170.565	48,7
Kuzey Amerika	10.211	8.242	18.453	5,3
Dünya	181.725	168.743	350.467	100,0

Kaynak : BP, Statistical Review, June 2010

Elinde bulundurduğu petrol ve doğal gaz rezervleri açısından değerlendirildiğinde Orta Doğu ile Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkelerini de içine alan Eski Sovyetler Birliği ülkelerinin oldukça kritik bir role sahip oldukları gözlenmektedir. Dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin toplamının % 71'i bu iki bölgede yer almaktadır. Orta Doğu dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin 102 milyar ton'luk kısmını elinde bulundurmaktadır. Bu değer dünya rezervlerinin yarısına karşılık gelmektedir. Eski Sovyetler Birliği ise dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin % 21,5'ine sahiptir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Orta Doğu'nun ve Eski Sovyetler Birliği ülkelerinin petrol ve doğal gaz endüstrisi açısından sahip oldukları stratejik önem de açıklık kazanmaktadır.

III. TÜRKİYE’DE SEKTÖRÜN GÖRÜNÜMÜ

1. Enerjide Genel Eğilimler

Üretici ülkelerdeki politik ve ekonomik istikrarsızlık, bölgesel çatışmalar, hızla büyüyen ekonomilerin artan enerji talebi ve bunun ekonomiler üzerinde yaratacağı istikrarsızlık, enerji projeleri için gerekli finansman ihtiyacının teminindeki güçlükler, ticaret yolları üzerindeki kritik noktalardaki yoğunlaşmanın sebep olacağı arz kesintileri, çevre konusunda artan hassasiyete bağlı olarak ortaya çıkan ve önemli büyüklüklere ulaşan çevresel yükümlülükler, petrol fiyatlarındaki kalıcı olabilecek artışların ve dalgalanmaların ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri gibi küresel gelişmeler ışığında ülkemizin ana enerji politika ve stratejilerini;

- Kaynak ve ülke çeşitlendirmesi,
- Yerli kaynakların kullanımı ve geliştirilmesine öncelik verilmesi,
- Farklı teknolojilerin kullanımı ve geliştirilmesi ve yerli üretimin artırılması,
- Ülkemizin enerji ticaret merkezi olma potansiyelinden en iyi şekilde yararlanılması,
- Stratejik petrol ve doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması,
- Talep yönetiminin etkinleştirilmesi ve verimliliğin artırılması,
- Yakıt esnekliğini artırılması (üretimde alternatif enerji kaynağı kullanımına olanak sağlanması),
- Orta Doğu ve Hazar Bölgesi petrol ve doğal gazının piyasalara ulaştırılması sürecine her aşamada katılım sağlanması ,
- Enerji sektörünün, işleyen bir piyasa olarak seffaflığı ve rekabeti esas alacak şekilde yapılandırılması,
- Bölgesel işbirliği projelerine katılım ve entegrasyon,
- Her aşamada çevresel etkileri gözönünde bulundurmak

şeklinde özetlemek mümkündür.

2009 yılında ülkemizin birincil enerji kaynakları üretimi 30,3 mtep (milyon ton petrol eşdeğeri) ve genel enerji tüketimi ise 106,1 mtep olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizin enerji geçmişinde ilk kez 2007 yılında genel enerji tüketiminde en büyük payı almış olan doğal gaz bu konumunu 2009 yılında kömüre bırakmıştır. 2009 yılı genel enerji tüketiminde % 31,0 ile kömür başı çekmiştir. İkinci doğal gazın payı % 30,9’a geriler iken, onu % 28,8’e gerileyen petrol, geri kalan % 9,3’lük bölümü ise odun ve hidrolik de dahil olmak üzere yenilenebilir kaynaklar izlemiştir. Önümüzdeki yıllar için talep tahmin çalışmaları devam etmektedir. Halen dışa bağımlılık oranımız %70’ler seviyesinde olup, üretim planlamasının gerektirdiği yatırımlar için tedbir alınmaz ise bu oranın %80’lere yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Enerji güvenliği açısından dışa bağımlılığı kabul edilebilir düzeylerde tutmak amacıyla, yerli kaynaklarımız olan kömür ve hidrolik enerjiye gereken önem verilmekte ve elektrik üretiminin bu kaynaklardan sağlanmasına özen gösterilmektedir. Yine bu çerçevede yerli kömür, petrol ve doğal gaz arama-üretim faaliyetlerine ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılmasına öncelik verilmektedir. Enerji güvenliği açısından önem arz eden hususlardan biri olan enerji verimliliği konusunda da enerji verimliliğini anlatmak ve halkta enerji bilincini oluşturmak için başlatılan enerji verimliliği projesi devam etmektedir.

Enerji sektörümüzün şeffaf ve rekabete dayalı bir piyasa yapısına sahip olma hedefi ile yeniden yapılandırılması sürecinde önemli aşama kat edilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan yasal ve kurumsal çerçeve ile yatırımların öncelikle özel sektör tarafından yapılması öngörülmektedir.

Ülkemizin küresel ekonomi ile bütünleşme stratejileri ve AB'ye uyum kapsamında, enerji sektörü reformu ve işleyen bir piyasa yapısının oluşturulmasına yönelik olarak, 2001 yılından bu yana elektrik, doğal gaz, petrol ve LPG piyasası kanunları çıkarılmış ve bağımsız bir düzenleyici otorite olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur.

Eşit taraflar arasında ayırım gözetmeyen ve şeffaf piyasa yapısı, enerji sektörü reformunun temel bileşenlerinden biridir. Piyasalara katılım Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından lisanslama ile ilgili belirlenen süreçler dahilinde devam etmektedir.

Elektrik sektörü reformu kapsamında, elektrik dağıtım ve üretiminin belirli bir program dahilinde özelleştirilmesi tamamlanmış olup; çalışmaları Özelleştirme İdaresi Başkanlığı yürütmüştür.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (2005) ve Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun (2007) kapsamında ilgili yatırımların özel sektör tarafından piyasa koşulları çerçevesinde ve belirli teşvik mekanizmaları dahilinde yapılması öngörülmektedir.

2. Doğal Gaz

Ülkemizin doğal gaz politikası, tüketicilere modern toplumun vazgeçilmez yakıtı olan doğal gazı en ekonomik şekilde sunmak, doğal gaz kullanımını yaygınlaştırmak ve kullanım alanlarını çeşitlendirmek, sanayimizin rekabet gücünü arttıracak seviyede daha ucuz bir enerji fiyat yapısını sağlamak üzere şeffaf ve rekabete dayalı bir doğal gaz pazarı oluşturmak ve içinde bulunduğumuz coğrafyanın refahına da katkı yapmak amacıyla bölgede önemli bir enerji terminali ve güvenilir bir transit ülke haline gelmektir.

Ülkemizin, her geçen gün daha büyük ölçüde ihtiyaç duyduğu en önemli enerji kaynaklarından birisi doğal gazın, öncelikle yurtiçi kaynaklardan sağlanması amacıyla kara alanlarımızın yanı sıra son yıllarda özellikle denizlerimizde başta TPAO olmak üzere yerli ve yabancı şirketler tarafından yoğun bir şekilde arama ve sondaj faaliyetlerinde bulunulmaktadır.

1975 yılında 15 milyon m³ ile başlayan doğal gaz tüketimimiz, 1987 yılında başlayan doğal gaz ithalatı ile birlikte süratle artarak 2010 yılında 30,9 milyar sm³ (yurtiçi satış miktarı) doğal gaz satışı gerçekleştirilmiştir. Bu miktarın, % 18,6'sı sanayide, % 21,4'ü konutlarda ve % 59,8'i elektrik sektöründe tüketilmiştir. Söz konusu dağılıma, 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun geçici 2.maddesi uyarınca, özel sektöre devredilen 18.02.1998 tarihli "Doğal Gaz Alım Satım Sözleşmesi" kapsamındaki 4 milyar kontrat m³/yıl ithalat miktarının sektörel satışları dahil değildir.

BOTAŞ'ın hedef pazar potansiyelinin 2011 yılında 35.2 milyar m³'e, 2015 yılında ise yaklaşık 43,9 milyar m³'e ulaşacağı öngörülmekte olup, bu miktarlara dahili tüketim ve Yunanistan'a ihracat dahil edilmemiştir.

3. Değerlendirme

Dünya ekonomisi ile hızlı bir entegrasyon sürecinde olan ülkemiz, altyapısını tamamlama, kalkınma hedeflerini gerçekleştirme, toplumsal refahı artırma, sanayi sektörünü uluslararası alanda rekabet edebilecek bir düzeye çıkarma çabası içindedir. Bu durum, enerji talebimizde hızlı bir artışı da beraberinde getirmektedir. Yapılan arz/talep projeksiyonları, artan enerji talebimizin mevcut bilinen yerli kaynaklarımız ile karşılanamayacağını açık şekilde ortaya koymaktadır. Gelişmiş ülkelerde enerji sistemlerinin petrol, doğal gaz, kömür, nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynakları olmak üzere başlıca 5 ana kaynak üzerine oturtulması hedeflenmektedir. Ülkemizde ise toplam enerji tüketiminin yaklaşık %90'ı petrol, doğal gaz ve kömürden sağlanmakta olup, büyük ölçüde ithalata dayanmaktadır.

Bu bağlamda ülkemizde, yerli kaynaklara ağırlık vererek, ithalat bağımlılığının düşürüldüğü, kaynak ve ülke çeşitliliğinin artırıldığı, enerjinin verimli kullanıldığı, sanayimizin rekabet gücünü artıracak seviyede enerji fiyatını sağlayacak şeffaf ve rekabete dayalı pazarın oluşturulduğu, çevre ile uyumlu, dünya enerji sistemi ile entegre bir enerji sistemi ve sektör yapısının kurulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede yerli kömür, petrol ve doğal gaz arama-üretim faaliyetlerine öncelik verilmektedir. Enerji sektöründe düzenlenmiş işleyen piyasa yapısını oluşturma açısından 2001 yılından itibaren birbiri ardına çıkarılan kanunlar ve yeni düzenlemelerle bu sektörde faaliyet gösteren kişiler yeni piyasa koşullarında faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır. Bu kapsamda oluşturulan yasal ve kurumsal çerçeve ile yatırımların öncelikle özel sektör tarafından yapılması öngörülmektedir.

Ülkemiz gaz piyasasının yeniden yapılandırılması konusunda çalışmalar devam ederken, Avrupa gaz sektöründe de hızlı bir liberalleşme süreci yaşanmaktadır. AB Gaz Direktifleri doğrultusunda gerçekleştirilen bu sürecin en önemli gerekliliklerinden birisi, doğal gaz arz kaynaklarının ve güzergahlarının çeşitlendirilmesidir. AB bu politikalar doğrultusunda doğal gaz pazarına yeni oyuncuların girmesini teşvik etmektedir. Rusya'nın mevcut boru hatlarından ihraç edebileceği gaz ile Kuzey Afrika gazından sonra gerek kaynak zenginliği gerekse coğrafi yakınlığı nedeniyle bu pazarın en önemli oyuncusu Hazar ve Orta Doğu gazı olacaktır. Bu gerçek, tüm otoritelerce kabul edilmekte, AB tarafından desteklenen bir politika olarak hayata geçmekte ve bu amaca hizmet etmek üzere geliştirilen projelere öncelik ve maddi destek verilmektedir.

Avrupa Birliği'nin bu süreçte "kilit" bir rolde değerlendirdiği en önemli ülke ise Hazar, Orta Doğu ile diğer Doğu ve Güney kaynaklarını Batı'ya taşıyacak güzergah üzerinde yer alan ilk ve en önemli "köprü" konumundaki Türkiye'dir. Bu gerçekten hareketle, AB'ye aday statüsündeki bir ülke olarak, Rusya, Kuzey Afrika ve Kuzey Avrupa kaynaklarının ardından, yeni bir doğal gaz arz kaynağını Avrupa ekonomilerine sunma yolunda çok yoğun şekilde çalışılmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye ve Yunanistan'ın doğal gaz sistemlerini birbirine bağlayacak Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı'nın inşaatı tamamlanarak 2007 Yılı Kasım ayından itibaren Yunanistan'a gaz ihracatına başlanmıştır. Bu hattı İtalya'ya bağlayacak olan Adriyatik geçişli hattın hayata geçirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Bunun ötesinde

benzer kapsamda geliştirilmekte olan Trans-Adriyatik projesi ile farklı Balkan güzergahı üzerinden İtalya'ya Türkiye üzerinden gaz sevki planlanmaktadır.

Avrupa doğal gaz açığının bir miktarının ülkemiz üzerinden geçecek boru hatları yoluyla karşılanması amacıyla yürütülen ve Bulgaristan üzerinden Romanya ve Macaristan'ı izleyerek Avusturya'ya ulaşacak bir diğer proje olan Nabucco projesinin de 2016 yılında ilk kapasite ile (8 milyar m³/yıl) devreye alınması planlanmaktadır. Mısır ve Suriye gazının Türkiye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak olan Arap Doğal Gaz Boru Hattı'nın Suriye'nin orta kesiminde yer alan Reyana'ya kadar olan bölümü tamamlanmış olup, Mısır gazı Suriye'ye ulaşmış durumdadır. Mısır'ın kaynak sorunu yaşaması nedeniyle gazının ülkemize geliş tarihi belirsizliğini korurken, 2009 ve 2010 yıllarında Suriye ile Türkiye ve Suriye'nin doğal gaz boru hattı sistemlerinin birleştirilmesi, transit gaz taşımacılığı hususlarında çalışmalar yürütülmüş olup; Türkiye kesiminin ihalesi Mart 2011 tarihinde sonuçlandırılarak, hattın en kısa sürede hizmete alınabilmesine yönelik inşaat çalışmaları başlatılmıştır. Irak doğal gazının 2015 yılı sonrasında Türkiye ve Avrupa için önemli bir kaynak olması beklenmektedir. İspatlanmış 35 trilyon m³ doğal gaz rezervine sahip Hazar ve Orta Doğu ülkelerinin Avrupa doğal gaz pazarına arz edebileceği gaz miktarının Türkiye-Yunanistan, Nabucco ve Arap Doğal Gaz Boru Hattı Projelerinin toplam kapasitelerinin çok daha üzerinde olduğu muhakkaktır. Avrupa'nın 2020'li yıllarda sözleşmeye bağlanmamış, ticari olarak yönlendirilebilir yaklaşık 300 milyar m³lük bir arz açığı ile karşılaşacağı gerçeği göz önüne alındığında, sadece Türkiye-Yunanistan-İtalya ve Nabucco projeleriyle yılda taşınması öngörülen yaklaşık 45 milyar m³lük kapasitenin ötesinde, uzun vadede ulusal arz güvenliğimizi de garanti edecek ve Ankara/Ahiboz noktasında bir gaz ticaret ağı teşkil edecek şekilde Türkiye üzerinden taşınarak uluslararası ticaretin hizmetine sunulabilecek gaz miktarının 100 milyar m³lere çıkması ulaşılması çok güç bir hedef değildir.

Türkiye burada hem çok önemli bir transit ülke konumuna kavuşarak büyük miktarlarda gazın toprakları üzerinden taşınmasını sağlayacak hem de ulusal menfaatlerimizi ve jeopolitik konumumuzu azami düzeye taşıyacak şekilde farklı güzergah ve kaynaklardan tedarik edilen gazı uluslararası boyutta ticari pazar oluşturacaktır. Her şeyden önemlisi, özellikle enerji ithalatçısı Avrupa ile enerji zengini doğunun Türkiye üzerinden geçen boru hatlarıyla birbirine bağlanması, coğrafyamızın sosyo-ekonomik kalkınmasına ve politik istikrarına katkı sağlayacaktır.

IV. ŞİRKETİN YERLİ VE ULUSLARARASI RAKİPLERİYLE VEYA BENZER FAALİYET GÖSTEREN KURULUŞLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Bilindiği üzere, ülkemizin Avrupa Birliği'ne entegrasyonu kapsamında yürütülen enerji piyasasının serbestleştirilmesi çalışmaları çerçevesinde Doğal Gaz Sektörü, 2 Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile yeniden yapılandırılmış, BOTAŞ'ın doğal gazın ithalatı, iletimi, dağıtımını, depolaması ve satışı konusundaki tekel konumu sona ermiş, piyasa bir buçuk senelik geçiş sürecinin ardından 2 Kasım 2002 tarihinden itibaren üçüncü taraflara açılmıştır.

Kanun, esas olarak BOTAŞ'ın doğal gazdaki mevcut tekel veya hakim durumunu kaldırmayı ve sektörü bu şekilde rekabete açmayı hedeflemekle birlikte, bunun yapılabilmesi için gerekli, BOTAŞ'ın ithalat, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin ayrıştırılması ve iletim hariç diğerlerinin özelleştirilmesi, her bir faaliyet için ayrı muhasebe kayıtları zorunluluğu, ithalat ve satıştaki payını yıllık tüketiminin %20'siyle sınırlama gibi önlemlerin uygulanmasında, yumuşak bir geçiş dönemi öngörmüş ve bu geçişin 2009 yılına kadar aşamalı olarak yapılmasını benimsemiştir.

Doğal gaz piyasasının rekabete açılabilmesi ve 4646 Sayılı Kanun'un BOTAŞ'ın pazar payını %20'ye çekmeyi amaçlayan sözleşme devir hedefi kapsamında; 30 Kasım 2005 tarihinde alım sözleşmelerinin üçüncü taraflara devrine ilişkin gerçekleştirilen doğal gaz alım satım sözleşmeleri devir ihalelerinde, 18 Şubat 1998 tarihli sözleşmenin devri için en uygun teklif sıralamasında 1. sırada yer alan Shell Enerji A.Ş.'nin 250 milyon kontrat m³/yıl miktarına ilişkin sözleşme devri 19 Aralık 2007 tarihinde, 2. sırada yer alan Bosphorus Gaz Corporation A.Ş.'nin 750 milyon kontrat m³/yıl miktarına ilişkin sözleşme devri 3 Ocak 2009 tarihinde, 3. sırada yer alan Enerco Enerji Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 2,5 milyar kontrat m³/yıl miktarına ilişkin sözleşme devri 1 Nisan 2009 tarihinde ve 4. sırada yer alan Avrasya Gaz A.Ş.'nin 500 milyon kontrat m³/yıl miktarına ilişkin sözleşme devri 1 Nisan 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece 4 özel tedarikçi şirket toplam 4 milyar m³'lük doğal gaz ithalatı ve toptan satışı faaliyetine başlamıştır.

Diğer taraftan, Şirketimizin yürüttüğü doğal gaz pazarlama ve satış faaliyetleri çerçevesinde müşterilerimize;

- Kamu Santralleri,
- Yap İşlet ve Yap İşlet Devret Santralleri,
- Otoprodüktörler,
- Sanayi Müşterileri
- Dağıtım Şirketleri
- Diğer (LNG, CNG Toptan Satış Şirketleri)

4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu çerçevesinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından ilan edilen dağıtım bölgelerinde doğal gaz faaliyetlerini yürütmek üzere, ihale yoluyla dağıtım lisansları verilmekte olup, halihazırda EPDK tarafından, 60 dağıtım lisansı verilmiştir.

Şirketimizin son 9 yıllık dönemde doğal gaz tedarikinde bulunduğu müşterilerinin portföyü incelendiğinde, sanayi müşteri sayısında abone statüsündeki müşterilerini dağıtım şirketlerine 4646 sayılı Kanunun ikincil mevzuatı gereği devredilmesi sonucu, azalma görüldüğü, otoprodüktör, OSB müşteri grubunda ve dağıtım şirketi sayısında ise BOTAŞ'ın doğal gazı yurt çapında kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla yaptığı boru hattı projelerine bağlı olarak artış olduğu görülmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin gerek Orta Doğu ve Hazar Bölgesi'ndeki arz kaynağı ülkeler gerekse tüketici konumundaki Avrupa Birliği ülkeleri açısından bir enerji koridoru ve terminali olarak taşıdığı stratejik önem ve bunu katma değere dönüştürmeye yönelik olarak geliştirmeye çalıştığı büyük boyutlu projelerle, ölçek ekonomilerinden istifade edebilecek ve geniş hacimli yatırım projelerine katılım sağlayabilecek büyüklük ve öz sermayeye ulaşılabilmesi, iletim, ticaret ve depolama fonksiyonlarını bir arada yürütebilecek ve bunu uluslararası rekabet koşullarında avantaja dönüştürebilecek bir yapıyı ve geniş kontrat portföyüne sahip bir doğal gaz şirketinin varlığını gerekli kılmaktadır. Çok güçlü, yaygın, adeta tekel konumundaki satıcılar karşısında, güçlü muhataplar olmadan istenilen rekabet ve etkinliğin sağlanması mümkün değildir. Bu rekabetin sağlanması için de transit konusu dahil gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Dünyadaki trende bakıldığında, kendi ülkelerinde ve işletme faaliyeti gösterdiği ülkelerde, konsolidasyon yoluyla büyüyen şirketlerin olduğu, özellikle Avrupa'da milli gaz şirketlerinin zayıflatılması yerine desteklenmesinin yoğun bir şekilde tartışıldığı ortamda serbestleşme politikalarının yeniden ele alınmasında fayda görülmektedir. BOTAŞ gibi milli şirketlerin taşımacılığın yanı sıra, yurtdışında arama-üretim ve ticaret faaliyetleri desteklenerek geliştirilmeli ve büyük hedeflerin konulduğu ulusal stratejilerin gerçekleşmesi için yeni uluslararası oyuncuların doğması teşvik edilmelidir.

AB Üyesi Ülkelerde Yapılan Devirler ve Sonuçları

AB üyesi ülkelerde doğal gaz devir programlarının Avrupa'da İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Avusturya, Danimarka ve Macaristan'da uygulandığı gözlenmiş ve doğal gaz pazarına etkileri konusunda yapılan incelemeler sonucunda rekabetin gelişimine ve fiyatların azalmasına katkı sağlayan gaz devir programının gerçekleştirilemediği görülmüştür.

Bu hususun başlıca nedenleri;

- Gaz iletim ağının yetersiz olması (Almanya, Avusturya) nedeniyle devredilen gazın başka pazarlara yönelmesi,
- Devredilen gazın spot piyasada tekrar satışı (Fransa, İtalya),
- İsteklilere, eşit olmayan ihale katılım şartlarının öngörülmesi (İspanya, İtalya),
- Daha açık ve şeffaf ihale yöntemleri yerine ikili anlaşmalar yapılması (İtalya, İspanya) nedeniyle, katılımın az olması ve gaz devir programlarının verimliliğinin azalması,

şeklinde sıralanabilir.

Kısaca üye ülkelerdeki hakim konumdaki şirketlerin,

- Uzun dönemli anlaşmalar ile gaz alım satımını sürdürmeleri,
- Diğer Avrupa ülkelerinde de faaliyet alanlarını genişletmeleri

eğiliminde oldukları görülmektedir.

Dolayısıyla;

- Fiyat düşüşlerinin gerçekleşmemesi,

- Hatta bazı ülkelerde devirden sonra gazın tekrar güçlü şirketlere satılması ile hem fiyatların artması, hem de tekrar aynı şirketlere dönüş yapılması,
- Rekabet ortamının yaratılamaması ve büyük şirketlerin halen hakim konumlarını sürdürmeleri,
- Pazara yeni şirketlerin giriş oranlarının çok düşük seviyelerde kalması,

gibi nedenlerle gaz devir programlarından beklenen sonucun elde edilemediği anlaşılmaktadır.